

Nr 149.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående beställning av viss flygmateriel m. m.: given Stockholms slott den 25 februari 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Janne Nilsson.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Nilsson uppkommen fråga om visst bemyndigande med avseende å träffande av avtal rörande beställning av flygmateriel m. m. och anför därvid följande:

I fråga om genomförandet av den år 1936 beslutade nya flygvapenorganisationen förutsattes enligt försvarsbeslutet, att uppsättningstiden skulle utgöra

sju år med början den 1 juli 1936. De flygförband, som enligt försvarsbeslutet skulle ingå i den nya organisationen, förutsattes skola uppsättas och utökas till full styrka i följande ordning:

flygkrigsskolan	under 1—2	övergångsåren
1. lätta bombflottiljen	» 1—2	»
1. medeltunga bombflottiljen	» 1—3	»
jaktflottiljen	» 1—3	»
2. medeltunga bombflottiljen	» 3—5	»
2. lätta bombflottiljen	» 5—7	»
arméflygflottiljen	» 6—7	»
marinflygflottiljen	» 6—7	»

I sitt av särskilda utskottet vid 1936 års riksdag i denna del av riksdagen utan erinran lämnade utlåtande nr 1 (sid. 162) uttalade utskottet tillika, att flygmaterielens anskaffning borde såväl under uppsättningstiden som jämväl därefter ske genom successiv anskaffning och förnyelse av materielen förmedelst årliga jämna anslag, i enlighet med en av Kungl. Maj:t på förslag av chefen för flygvapnet fastställd materielplan. Anskaffningen av materiel borde ordnas på sådant sätt, att därigenom möjliggjordes och underlättades utvecklingen av en för vår försvarsberedskap nödvändig inhemsk flygmaterielindustri, vilket dock icke finge utgöra hinder för att under övergångsåren anskaffa materiel genom inköp från utlandet i den mån detta kunde visa sig erforderligt för att snarast tillföra flygvapnet den materiel, som krävdes för att planenligt genomföra den nya flygorganisationen.

En sådan materielplan för flygvapnet som i riksdagsbeslutet förutsatts har sedermera, efter förslag av flygförvaltningen, genom Kungl. Maj:ts beslut den 16 oktober 1936 fastställts att i huvudsak lända till ledning för anskaffning och förnyelse av flygmateriel under budgetåren 1936/1937—1942/1943, d. v. s. under flygvapnets uppsättningstid. Planen ansluter sig i huvudsak till de i försvarsbeslutet beräknade tidpunkterna för flygförbandens uppsättning. Dock innebär den i fråga om några förband vissa förskjutningar i flygplanleveranserna.

Vad beträffar särskilda utskottets uttalande om att materielanskaffningen borde ordnas på ett sådant sätt, att utvecklingen av en inhemsk flygindustri därigenom möjliggjordes och underlättades, vill jag erinra därom, att efter det den nyssberörda materielplanen fastställts och för att enligt densamma avsedd tillverkning av flygplan inom landet skulle kunna äga rum, åtgärder ansetts böra vidtagas för ökande av den inhemska flygindustriens tillverkningsförmåga. Sedan flygförvaltningen i anledning härav fört vissa underhandlingar i syfte att inom landet framskapa en flygindustri, som vore i stånd att tillverka flygplan enligt materielplanen, och det av dessa underhandlingar framgått, att de beställningar, som kunde ske inom ramen av tillgängliga medel, ej vore av sådan storlek, att desamma lämpligen kunde fördelas å flera industrier, bemyndigade Kungl. Maj:t den 13 mars 1937 flygförvaltningen att med ett då under bildande varande bolag, Aktiebolaget Förenade Flygverkstäder, träffa

avtal i huvudsaklig överensstämmelse med ett av flygförvaltningen avgivet förslag till kontrakt rörande leverans av flygplan. Dylikt avtal har sedermera avslutats mellan flygförvaltningen och nämnda bolag.

I underdånig skrivelse den 21 februari 1938 har nu *flygförvaltningen* — efter en ingående redogörelse för de omständigheter av ekonomisk och annan art, som inverkade på fullföljandet av den fastställda materielplanen i vad densamma avsåge budgetåren 1939/1940—1942/1943 — avgivit vissa därav här rörande framställningar med avseende å genomförandet av den ifrågavarande materielanskaffningen.

Ärendet är av den beskaffenhet, att det icke synes mig lämpligt att i vidare mån än som av det följande framgår till statsrådsprotokollet redogöra för dess innebörd. Riksdagens vederbörande utskott torde därom böra erhålla ytterligare upplysningar genom de handlingar, som tillhandahållas utskottet.

Flygförvaltningen har i sin skrivelse framlagt en på grundval av närmare angivna omständigheter uppgjord kostnadsberäkning avseende flygmateriel och vapen för budgetåren 1939/1940—1942/1943. Kostnadsberäkningen grundas bland annat på underhandlingar med och föreliggande anbud från såväl Aktiebolaget Förenade Flygverkstäder som vissa utländska firmor angående tillverkning och leverans av den flygmateriel, som enligt den fastställda planen skall anskaffas under de nämnda budgetåren. Kostnadsberäkningarna giva enligt vad i skrivelsen anföres vid handen, att för att flygvapnet skall kunna uppsättas i enlighet med 1936 års försvarsbeslut och flottiljerna skola kunna utrustas med de flygplantyper som fastställts eller förutsatts samt flygplanen och flottiljerna förses med en tidsenlig utrustning, för budgetåren 1939/1940—1942/1943 erfordras ett sammanlagt belopp av 66,204,000 kronor. Enligt de till grund för 1936 års försvarsbeslut liggande kostnadsberäkningarna hade emellertid för flygmateriel och vapen m. m. för de nämnda budgetåren upptagits sammanlagt allenast 44,695,000 kronor, vartill dock borde läggas ett belopp av cirka 1,000,000 kronor från under budgetåren 1936/1937—1938/1939 utgående materielanslag, vilket belopp avsetts för anskaffning av materiel, som skulle levereras under nu ifrågavarande uppsättningsperiod. Till förfogande under denna period skulle således enligt försvarsbeslutets beräkningar stå cirka 45,700,000 kronor. För genomförande av uppsättningsplanen erfordrades alltså i enlighet med det sagda för budgetåren 1939/1940—1942/1943 ytterligare sammanlagt (66,204,000 — 45,700,000 =) 20,504,000 kronor.

Med avseende å det nämnda tilläggsbeloppet har flygförvaltningen ytterligare anfört, att detsamma beräknats med utgångspunkt från att någon förskottslikvid för leveranserna icke kunde tillföras respektive tillverkare före den 1 juli 1939. Då anskaffning av materiel m. m. för tillverkningen i stor omfattning måste ske redan under innevarande och nästkommande budgetår, hade leverantörerna i kostnaderna för tillverkningen upptagit ränta å härför utlagda belopp. Under förutsättning att förskottslikvid kunde åstadkommas, kunde en prisreducering motsvarande räntekostnaderna verkställas. Det för

en dylik förskottslikvid erforderliga beloppet uppginge enligt gjorda beräkningar till sammanlagt 8,325,000 kronor, varifrån emellertid borde dragas förnämnda belopp om 1,000,000 kronor från anslagen för budgetåren 1936/1937—1938/1939. För undvikande av den omnämnda räntedebiteringen erfordrades sålunda, att redan för budgetåret 1938/1939 anvisades ett anslagsbelopp av 7,325,000 kronor. Det räntebelopp, som härigenom inbesparades, uppginge enligt flygförvaltningens beräkningar till 262,000 kronor. Kostnadsökningen för den å budgetåren 1939/1940—1942/1943 fallande materielleveransen utgjorde således, under förutsättning att de nu nämnda anslagsmedlen ställdes till förfogande redan för budgetåret 1938/1939, (20,504,000 — 262,000 =) 20,242,000 kronor.

Beträffande orsakerna till den uppkomna kostnadsökningen har flygförvaltningen i sin skrivelse anfört, att dessa vore att söka huvudsakligen i följande förhållanden. Sedan de tidigare kostnadsberäkningarna gjorts, hade tillkommit nya tekniska hjälpmedel, vilka oundgängligen erfordrades, om flygmaterielen rätt skulle kunna utnyttjas. Vidare hade den fortgående tekniska utvecklingen i avseende å själva flygplanens utformning och konstruktion medfört, att deras anskaffning väsentligt fördyrades. Ökningen i materielkostnader och arbetslöner medförde ock en avsevärd stegring av anskaffningskostnaderna, vilken sammanlagt kunde uppskattas till 25 procent å de tidigare beräknade priserna. Hänsyn måste jämväl tagas till det förhållandet, att den avsedda tillverkningen genom en inhemsk flygindustri, vilken till att börja med saknade speciell erfarenhet på området, i och för sig medförde ökade anskaffningskostnader.

Slutligen har flygförvaltningen framhållit vikten av att avtal med det snaraste kunde få träffas rörande tillverkningen av den till anskaffande under de ifrågavarande budgetåren avsedda flygmaterielen. De från leverantörerna föreliggande anbuden borde sålunda antagas inom den i sådant avseende uppgjorda tiden, om de i materielplanen angivna tiderna skulle kunna hållas.

I avseende å ärendets behandling har flygförvaltningen anmält, att samråd i ärendet ägt rum med chefen för försvarsstaben, vilken biträtt de av flygförvaltningen anförda synpunkterna i den mån de berörde försvarsstaben. Chefen för försvarsstaben hade i detta sammanhang anfört, att det vore av största vikt, att 1936 års försvarsordning i vad den avsåge flygvapnet genomfördes planenligt utan dröjsmål.

Flygförvaltningens skrivelse utmynnar i en framställning om att Kungl. Maj:t måtte *dels* hos riksdagen utverka bemyndigande att låta flygförvaltningen i enlighet med i skrivelsen närmare angivna grunder och inom ramen av den i ärendet åberopade kostnadsberäkningen träffa de avtal rörande anskaffning eller beställning av för leverans under budgetåren 1939/1940—1942/1943 enligt materielplanen avsedd flygmateriel, vilka erfordrades för anskaffningarnas planenliga genomförande, *dels ock* föreslå riksdagen att för forskott å den ifrågavarande materielanskaffningen för budgetåret 1938/1939 anvisa ett reservationsanslag av 7,325,000 kronor.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att enligt de beräkningar, som nu inom flygförvaltningen slutförts rörande de ekonomiska förutsättningarna för fullföljande av 1936 års försvarsbeslut i vad detsamma avser flygvapnets materielanskaffning under de fyra sista uppsättningsåren, budgetåren 1939/1940—1942/1943, de enligt försvarsbeslutet beräknade kostnaderna för denna materielanskaffning skulle komma att överskridas med ett belopp av sammanlagt över 20 miljoner kronor.

*Departements-
chefen.*

Av nämnda kostnadsökning belöper enligt beräkningarna huvuddelen eller cirka 11.2 miljoner kronor på rena prisstegringar å materiel och arbetslöner. I övrigt hänför sig kostnadsökningen till andra faktorer, främst den snabba tekniska utvecklingen i avseende å såväl flygplanens konstruktion och beskaffenhet som de tekniska hjälpmedlen i övrigt. På sätt flygförvaltningen framhållit är kostnadsökningen delvis också beroende av att en mycket avsevärd del av den ifrågavarande materielen är avsedd att tillverkas av inhemska leverantörer.

Vad angår de sålunda reviderade kostnadsberäkningarna läser kostnadsökningen till den del den beror av stegring i materiel- och arbetspriser vara oundgänglig. De fördyringar, som hänföra sig till utvecklingen på det tekniska området, lära icke heller kunna undgås, därest vårt flygvapen skall kunna fylla rimliga anspråk på ett modernt sådant. Beträffande slutligen de med utnyttjandet av inhemsk industri sammanhängande kostnadsökningarna torde det få anses ligga i sakens natur, att kostnaderna per leveransenhet ställa sig högre vid fabriker, som äro i avsaknad av större erfarenhet på detta speciella område, än vid stora utländska fabriker med årslång fackferfarenhet. Ifrågavarande kostnadsökningar synas emellertid försvarliga med hänsyn till de påtagliga fördelar, som äro förknippade med att en omfattande inhemsk industri på området därigenom möjliggöres med därav betingat större oberoende av utlandet i detta hänseende.

För min del finner jag mig därför böra tillstyrka, att därest riksdagen icke har något att däremot erinra, de sålunda framlagda kostnadsberäkningarna läggas till grund för flygmaterielanskaffningarna under budgetåren 1939/1940—1942/1943. Dock anser jag mig böra betona, att jag därmed icke tagit ställning till den väsentliga förskjutning de särskilda budgetåren emellan av de beräknade anslagsmedlen, som i förhållande till försvarsbeslutets beräkningar företagits uti de i detta ärende framlagda medelsbehovsplanerna. Frågan härom läser för varje budgetår få upptagas till särskilt bedömande.

På sätt flygförvaltningen anfört läser det vara av nöden att, därest anskaffningen av flygmateriel under nämnda tid skall kunna planenligt äga rum, avtal om leveranser och beställningar kunna träffas så snart som möjligt och delvis redan under innevarande budgetår. Bemyndigande för Kungl. Maj:t att föranstalta om träffande av dylika avtal inom ramen av de angivna kostnadsberäkningarna synes därför böra utverkas av riksdagen.

Såsom av det förut anförda framgår skulle vissa ränteutgifter, som i enlighet med de föreliggande leveransanbuderna komma att debiteras staten för förskott från leverantörerna, kunna undvikas, därest av kostnaderna för de

ifrågavarande leveranserna en viss del, nämligen 7,325,000 kronor, kunde ställas till förfogande redan under budgetåret 1938/1939 för likvidering av dessa förskott. Det räntebelopp, som härigenom skulle inbesparas, utgör enligt flygförvaltningens beräkningar 262,000 kronor. Då det onekligen måste anses innebära en fördel för staten, att utbetalandet av detta räntebelopp undviks, finner jag mig böra tillstyrka, att det nämnda beloppet, 7,325,000 kronor, för ändamålet anvisas redan för budgetåret 1938/1939. Därav blir en följd, att den avsedda sammanlagda medelsanvisningen för de följande budgetåren kan minskas med motsvarande belopp. Beloppet ifråga torde böra upptagas som reservationsanslag å riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1938/1939.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med det ovan anförda och inom ramen av de angivna kostnadsberäkningarna föranstalta om träffande av avtal rörande beställning av flygmateriel för leverans under budgetåren 1939/1940—1942/1943; *dels ock* till *vissa förskott å flygmaterielleveranser* å riksstatens fjärde huvudtitel under F. Flygvapnet: flygmateriel för budgetåret 1938/1939 anvisa ett *reservationsanslag* av 7,325,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Carl-Axel Block.